

Nr 1027

Av herr **Jacobsson, Gösta, m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag om införande av enhetlig kommunbeteckning, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1181 i Andra kammaren)

Det i propositionen framförda förslaget att nuvarande beteckningar på de borgerliga primärkommunerna, d. v. s. stad, köping och landskommun, skall mönstras ut ur kommunallagarna och ersättas med den enhetliga beteckningen kommun har en mycket mera vittgående innebörd än vad av propositionens sammanfattande beskrivning framgår. Den innebär för städernas vidkommande varken mer eller mindre än ett tvångsvis avskaffande av beteckningen stad för samtliga våra svenska städer utan hänsynstagande till det privilegium som för varje särskild stad en gång givits, vartill kommer att städernas institutioner stadsfullmäktige och drätselkammare resp. stadskollegium måste döpas om till kommunfullmäktige resp. kommunstyrelse. Kungl. Maj:t har i denna del gått längre än majoriteten inom kommunrättskommittén, som — även om enhetlig kommunbeteckning av densamma förordades — likväl synes ha utgått ifrån att åt varje stad skulle överlämnas att tills vidare själv utan yttre tvång besluta rörande sin kommunala status. Härom hänvisas till 13 § kommunallagens promulgationsförordning i dess av kommittén föreslagna lydelse.

Såsom av propositionen framgår har städernas gamla förmåner inom handel och industri för längesedan försvunnit. Att stora förändringar skett å detta område även de senaste decennierna kan inte bestridas. Efter 1962 års kommunindelningsreform har också de strukturella olikheterna mellan städerna och landskommunerna blivit mindre framträdande. Det är möjligt att denna utveckling genom nya kommunsammanslagningar kan komma att bli ytterligare accentuerad i framtiden. Men trots detta har beteckningen stad alltjämt sin reella betydelse, och betydelsen torde sannolikt komma att bestå även åtskillig tid framöver.

Det är egentligen ett motsägelsefullt utslag av den fortgående urbaniseringsprocessen i vårt svenska samhälle att beteckningen stad — det latinska urbs — nu avses skola försvinna.

Vi vill ha kvar ”stad” som officiell beteckning; den har trots allt sitt innehåll.

För medborgarna i de svenska städerna utgör beteckningen stad av allt att döma ett starkt föreningsband i administrativt, socialt och kulturellt hänseende med det historiskt givna stadssamhället. Medvetandet härom är kanske särskilt starkt framträdande i våra äldre städer, många med rötter i medeltiden, Vasatiden och senare historiska epoker med omfattande stadsbildningsverksamhet. Städernas traditioner har omhuldats och hållits vid liv av tidningspressen, av kommunalpolitiker med sinne för vad det här gäller och av litteraturen. En påtaglig samhälls- och med-

borgaranda har ofta frodats i dessas tecken. Tillräckliga skäl föreligger enligt vår mening icke att avskaffa eller rent av förbjuda stadsbeteckningens användning liksom ej heller att ändra på stadsfullmäktigeinstitutionen, vilken endast för några år sedan firat sitt hundraårsjubileum runt om i landet. Ett beslut av riksdagen i enlighet med propositionen skulle för ett mycket stort antal medborgare, framför allt i de berörda städerna, framstå som ett onödigt för att inte säga meningslöst offer på den allmänna likriktningens altare.

Det kan dessutom ifrågasättas huruvida det föreslagna obligatoriet inte rent av på sitt sätt innebär ett åsidosättande av den kommunala självstyrelsen, sådan denna av många uppfattas. Rätten är inte enbart en beslutsfunktion. Stadsbegreppet utgör kärnpunkten i den kommunala rättsordningen för städerna. Häremot kan visserligen invändas att städernas rättsliga ställning efter hand urholkats och genom 1964 års beslut om de kommunala domstolarnas förstatligande och magistraternas avskaffande i viss mån blivit ett rättsligt skal utan större substantiellt innehåll. Därtill kommer att städernas särställning inom domstolsorganisationen föreslås skola slutgiltigt avskaffas genom den genomgripande underrättsreform, varom förslag genom proposition innevarande år lagts å riksdagens bord. Vissa för städerna i olika författningar givna särregler, t. ex. rörande fastighetsbildning, inskrivningsväsendet, renhållning m. m., avses också att efter hand försvinna. Allt detta är riktigt. Men det torde trots de vittgående uniformitetsåtgärder som beslutats eller planeras likväl kunna slås fast att som ett bestående rudiment av städernas rättigheter alltjämt kvarstår rätten till beteckningen stad; till denna knytes de äldre städernas stapelstadsrätt med vad denna innebär i fråga om rätten till hamnrörelse och förtullning, bådadera för städerna och deras näringsliv betydelsefulla ting. Auktionsmonopolet betyder som rättighet mindre. Vad som här är väsentligt är att nu angivna kvarstående rättigheter såsom innefattade i givna privilegiebrev näppeligen låter sig utan vidare upphävas.

Det kan sålunda ifrågasättas huruvida ett riksdagens bifall till regeringspropositionen i oförändrat skick skulle stå väl i överensstämmelse med våra grundlagar, enkannerligen med regeringsformen. Härutinnan må åberopas § 114 regeringsformen, enligt vilket lagrum de forna riksståndens privilegier, förmåner och rättigheter fortfarande skall gälla. Enligt Malmgrens grundlagskommentar ligger den väsentliga betydelsen av borgerskapets privilegier däri att de garanterar privilegiekarakteren hos de enskilda städernas privilegier. För de äldre städerna i de forna danska provinserna gäller ytterligare att svenska staten i Roskildefreden förband sig att bevara borgerskapets privilegier, d. v. s. stadsrättigheterna. På rättsvetenskapligt håll göres gällande att hithörande privilegier icke kan ensidigt upphävas utan att ett sådant upphävande kräver privilegiehavarnas medgivande. I vilket fall som helst torde — menar man från detta håll — beslut om återkallande av de enskilda städernas privilegier kräva att riksdagens beslut i ärendet fattas under sådana former, som är erforderliga för grundlagsändring.

Mot avskaffandet av begreppet stad torde ytterligare kunna framföras den invändningen att stadsbegreppet har stark internationell förankring i språkbruk och

betraktelsesätt. För städer med vidsträckta internationella kontakter, såsom t. ex. Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Jönköping, Uppsala, Umeå och Lund m. fl., skulle uppenbarligen stadsbeteckningens försvinnande medföra praktiska olägenheter och te sig som en deklassering. Att de enskilda städernas handel skulle lida avbräck synes sannolikt. Stadsrättigheten såsom sådan utgör en goodwill för staden.

Hur Stockholms ställning som landets huvudstad i fortsättningen skall upprätthållas har icke klarlagts i propositionen.

För belysning av åldern av många städer hänvisas till särskild bilaga (*Bil.*).

Det förefaller som om i samband med remissförfarandet rörande kommunalrättskommitténs betänkande övervägande flertalet av städerna skulle ha utgått ifrån att de föreslagna författningsbestämmelserna skulle inrymma en rätt för städerna att själva avgöra om sitt framtida öde i nu angivna hänseende. Man torde ha allmänt förutsatt att de nuvarande städerna i varje fall tills vidare skulle få bestå såsom sådana.

För den händelse till följd av kommande kommunsammanslagningar det nuvarande stadsbegreppet skulle anses obönhörligen dömt att försvinna måste i vart fall något annat sättas i dess ställe, som möjliggör för stadskärnan att uppbära rätten till stadsnamnet och föra stadens traditioner vidare. Innan så skett bör stadens rättsställning kunna bibehållas okränkta.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 63 med förslag till enhetlig kommunbeteckning måtte besluta, att städernas bestående rättigheter i de i motionen angivna hänseendena skall respekteras, och att det sålunda skall förbehållas varje särskild stad att själv besluta rörande avstående från beteckningen stad och rörande ändring av benämningarna på de nuvarande kommunala institutionerna stadsfullmäktige, drätselkammare resp. stadskollegium; samt

att det uppdrages åt vederbörande utskott att utarbeta erforderlig lagtext.

Stockholm den 24 april 1969

Gösta Jacobsson (m)

<i>Helge Berglund (s)</i>	<i>Gunvor Stenberg (m)</i>	<i>Lars Schött (m)</i>
<i>Erik Alexanderson (fp)</i>	<i>Allan Hernelius (m)</i>	<i>Bo Skårman (fp)</i>
<i>Rolf Kaijser (m)</i>	<i>Birger Lundström (fp)</i>	<i>Ingrid Segerstedt Wiberg (fp)</i>
<i>Sven Nyman (fp)</i>	<i>H. Bertil Lidgard (m)</i>	<i>K.-A. Levin (fp)</i>
<i>Gudmund Ernulf (fp)</i>	<i>N. Yngve Nilsson (m)</i>	<i>Mary Hultell (m)</i>
<i>Eskil Tistad (fp)</i>	<i>Gunnar Wallmark (m)</i>	<i>Paul Brundin (m)</i>
<i>Ingvar Andersson (m)</i>	<i>Holger Ottosson (m)</i>	<i>Henrik Åkerlund (m)</i>

Bil. Jfr 1717 års förteckning av städernas privilegiebrev, där — förutom Stockholm — följande städer är företrädda:

Alingsås, Eksjö, Enköping, Falun, Gränna, Göteborg, Hedemora, Hälsingborg, Hälsingfors, Jönköping, Karlshamn, Kungälv, Köping, Landskrona, Linköping, Luleå, Lund, Marstrand, Nora, Norrköping, Norrtälje, Sala, Sigtuna, Simrishamn, Strömstad, Säter, Söderköping, Torneå, Uddevalla, Vaxholm, Vimmerby, Visby, Vänersborg, Västervik, Västerås och Ystad.

Bundna för sig förvaras på samma plats privilegieböcker för Göteborg, Kalmar, Kristianstad, Malmö, Stockholm, Uppsala och Visby.

En del av de ovan uppräknade böckerna är äldre än 1717.

1756 års förteckning i riksarkivet över städernas privilegier och givna resolutioner omfattar följande städer:

Arboga, Eskilstuna, Falköping, Falun, Gävle, Göteborg, Hedemora, Hjo, Hudiksvall, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Kungälv, Köping, Lidköping, Mariefred, Mariestad, Marstrand, Nyköping, Sala, Skara, Skövde, Strängnäs, Strömstad, Sundsvall, Säter, Söderhamn, Sölvesborg, Torshälla, Trosa, Uddevalla, Vimmerby, Visby, Västervik och Västerås.
